

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
завідувачки кафедри трудових ресурсів і підприємництва
Навчально-наукового інституту економіки та менеджменту Національного
університету водного господарства та природокористування
Міщук Галини Юріївни
на дисертаційну роботу Віжуткіна Артема Геннадійовича
на тему:
«Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах
сталого розвитку»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням майнової диференціації, що дедалі більше впливає на темпи економічного зростання, ефективність функціонування державних інститутів, конкурентоспроможність національних економік та досягнення Цілей сталого розвитку. У цих умовах проблема майнової нерівності виходить за межі виключно соціальної проблематики та набуває статусу одного з ключових чинників економічної безпеки й довгострокової стійкості розвитку держав.

Особливої актуальності дослідження набуває в контексті необхідності пошуку науково обґрунтованих механізмів поєднання економічної ефективності та соціальної справедливості. Світова практика свідчить, що високі темпи економічного зростання не завжди супроводжуються скороченням майнової нерівності, а навпаки можуть сприяти концентрації капіталу та поглибленню дисбалансів у розподілі матеріальних, фінансових і нематеріальних активів. Саме тому виникає потреба у формуванні комплексних організаційно-економічних підходів, які б враховували взаємодію соціальних, економічних та інституційних факторів формування майнової нерівності.

Для України ця проблематика має особливе значення в умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення. Значні втрати майна, зміни структури зайнятості, внутрішня та зовнішня міграція населення, трансформація ринку праці, необхідність модернізації економіки та інтеграції до європейського економічного простору потребують перегляду існуючих підходів до

формування державної політики у сфері забезпечення більш справедливого розподілу економічних ресурсів. Водночас реалізація відповідних заходів повинна спиратися на сучасний аналітичний інструментарій, здатний кількісно оцінювати вплив різних груп чинників на процеси формування майнової нерівності.

Не менш важливим є й те, що сучасні наукові дослідження дедалі активніше використовують економіко-математичні методи, інструменти статистичного моделювання та аналізу великих масивів міжнародних даних для виявлення закономірностей соціально-економічного розвитку. У цьому контексті особливу цінність мають дослідження, які поєднують теоретичне осмислення проблеми з використанням сучасних методів кількісного аналізу та формуванням практичних рекомендацій для органів державного управління. Саме такою є дисертаційна робота Віжуткіна А. Г., у якій проблему майнової нерівності досліджено комплексно із використанням сучасного економіко-математичного інструментарію, бібліометричного аналізу, кореляційного, канонічного, регресійного та кластерного аналізу, а також методів прогнозування. Автор не обмежується оцінкою окремих показників, а пропонує системний підхід до виявлення соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності й обґрунтовує комплекс організаційно-економічних заходів щодо її подолання в контексті реалізації Цілей сталого розвитку. Це відповідає змісту дисертації та її основним результатам.

Таким чином, тема дисертаційної роботи є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору. Проведене дослідження спрямоване на вирішення важливого наукового завдання щодо вдосконалення організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності та має вагоме значення для розвитку економічної науки, формування державної соціально-економічної політики й забезпечення сталого розвитку України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до пріоритетних напрямів наукової діяльності Київського національного університету технологій та дизайну та в межах виконання кафедральних науково-дослідних робіт. Основні

наукові положення, висновки й практичні рекомендації одержано в процесі виконання таких науково-дослідних тем:

1. «Імплементація цифрових технологій в економіку України в умовах сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0124U004146, 2024–2027 рр.). У межах теми автором особисто обґрунтовано трансформаційну схему виникнення майнових дисбалансів та запропоновано сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути».
2. «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві» (номер державної реєстрації 0121U114581, 2021–2026 рр.) – автору належить розробка концептуальних засад PEST-аналізу запобігання майновій нерівності в межах цифрової інклюзії міст.

Таким чином, тематика дисертації, її зміст, отримані наукові результати та сформульовані висновки повністю узгоджуються з напрямками зазначених науково-дослідних робіт, розвивають їх наукові положення та спрямовані на розв'язання актуального наукового завдання щодо обґрунтування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, є достатньо високим і підтверджується комплексним використанням сучасних теоретичних та економіко-математичних методів дослідження, логічною побудовою роботи, а також узгодженістю між поставленою метою, визначеними завданнями, предметом, об'єктом дослідження та одержаними результатами. Автором послідовно реалізовано всі етапи наукового дослідження — від узагальнення теоретичних підходів до формування практичних рекомендацій щодо подолання майнової нерівності.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням широкої інформаційної бази, що включає статистичні матеріали Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science та Google Scholar, а

також офіційних статистичних джерел України. Залучення міжнародних інформаційних ресурсів забезпечило можливість проведення репрезентативного порівняльного аналізу, оцінювання закономірностей розвитку майнової нерівності та формування науково обґрунтованих висновків.

Важливою перевагою дисертаційної роботи є використання взаємодоповнюючого методичного інструментарію. Для досягнення поставленої мети автор застосував бібліометричний аналіз, PEST-аналіз, кореляційний та канонічний аналіз, метод головних компонент, структурне моделювання, множинний регресійний аналіз, кластерний аналіз методом k-середніх, метод експоненціального згладжування Холта та інші сучасні методи статистичного аналізу й прогнозування. Комплексне застосування зазначених методів є методично виправданим та дозволило отримати достовірні результати щодо оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності.

Про належний рівень обґрунтованості дисертаційного дослідження свідчить також логічна структура роботи. Кожний розділ є завершеним етапом дослідження, а отримані результати послідовно розвивають наукову ідею автора: від уточнення понятійно-категоріального апарату та аналізу сучасних підходів до дослідження майнової нерівності — до економетричного оцінювання чинників її формування, прогнозування тенденцій розвитку та розроблення комплексного сценарію її подолання. Висновки за окремими розділами є взаємоузгодженими та логічно переходять у загальні висновки дисертаційної роботи.

Практичні рекомендації автора ґрунтуються на результатах проведених розрахунків і статистичного моделювання, що забезпечує їх аргументованість та можливість використання під час формування державної політики у сфері скорочення майнової нерівності, реалізації Цілей сталого розвитку та вдосконалення механізмів державного регулювання соціально-економічних процесів.

Загалом можна констатувати, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими,

підтверджуються використаними методами дослідження, базуються на достовірній інформаційній основі та мають як наукову, так і практичну цінність.

4. Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається сукупністю розроблених автором теоретичних положень, удосконалених методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на формування організаційно-економічного забезпечення подолання майнової нерівності в контексті сталого розвитку. Найбільш значущими результатами, які відображають особистий науковий внесок здобувача та розкривають новизну виконаної роботи, є такі:

уперше:

- запропоновано сценарій подолання майнової нерівності «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», сформований на основі результатів економіко-математичного моделювання впливу соціальних детермінант із застосуванням канонічного аналізу, економічних детермінант — структурного аналізу, інституційних детермінант — множинного регресійного аналізу на розподіл доходів населення. Реалізація зазначеного підходу дала змогу розробити матрицю заходів подолання майнової нерівності в контексті сталого розвитку з урахуванням статистично значущих результатів проведеного моделювання.

удосконалено:

- науково-методичний підхід до ідентифікації економічних детермінант нерівномірного розподілу доходів населення, який ґрунтується на застосуванні методу головних компонент і структурного аналізу латентних показників у контексті ЦСР 8, ЦСР 17 та блоку показників розподілу доходів. На відміну від існуючих підходів, запропонований підхід передбачає виключення статистично незначущих імпакт-показників за результатами оцінювання факторних навантажень і дає змогу встановити прямий вплив ВВП, ВНД та експорту на економічну складову розподілу доходів;

- науково-методичний підхід до оцінювання інституційних чинників майнової нерівності країн — членів ОЕСР та України, що передбачає побудову

множинних регресійних моделей для показників майнової нерівності, відібраних методом головних компонент як результативних ознак, та інституційних чинників у розрізі ЦСР 10 і ЦСР 16, відфільтрованих за допомогою кореляційної матриці як факторних ознак. Застосування цього підходу дало змогу визначити силу, напрям і статистичну значущість впливу інституційних чинників на показники майнової нерівності, а також оцінити адекватність побудованих моделей;

- методичні засади визначення значущих соціальних чинників впливу на розподіл доходів населення на основі поєднання кореляційного та канонічного аналізу. На відміну від існуючих підходів, це дало змогу оптимізувати систему соціальних імпакт-факторів і показників розподілу доходів, відібрати релевантні показники за відповідними групами та встановити, що волатильність розподілу доходів населення більшою мірою пояснюється зміною рівня безробіття серед осіб із вищою освітою та частки міського населення.

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методичні засади подолання та запобігання майновій нерівності в контексті забезпечення сталого розвитку на основі використання PEST-методики. Її застосування дало змогу систематизувати політичні, економічні, соціальні та технологічні заходи й інструменти подолання майнової нерівності. До політичних заходів віднесено прогресивне оподаткування, удосконалення законодавства щодо мінімальної заробітної плати та гарантування прав працівників, трансформацію податкового законодавства в більш прозорий і гнучкий формат; до економічних — забезпечення рівномірної оплати праці, пільгове кредитування придбання або будівництва житла, перерозподіл грошових трансфертів на користь малозабезпечених верств населення та секторальне стимулювання економіки; до соціальних — інвестування в «економіку догляду», запровадження загальної системи медичного страхування та моніторинг витрат цільових груп; до технологічних — інвестування у цифрову інклюзію, технології забезпечення прозорості державних програм і розвиток інтернет-інфраструктури в сільській місцевості;

- методичний підхід до прогнозування майнової нерівності країн ОЕСР та України методом експоненціального згладжування на основі моделі Холта й інтегральних індексів майнової нерівності, розрахованих методом оптимальної рівномірності. До складу інтегрального індексу включено ВВП на душу населення, індекс Джині, частку доходів 10 % найбідніших верств населення та обсяг платежів за використання інтелектуальної власності. На відміну від існуючих підходів, це забезпечує комплексне врахування фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів та дає змогу визначати країни з найнижчим і найвищим рівнями майнової нерівності;
- трансформаційна схема виникнення та регулювання майнової нерівності в контексті сталого розвитку, у межах якої виокремлено основні канали її формування: джерела, індикатори, соціально-економічні наслідки та заходи регулювання. На цій основі розроблено соціально-економічний сценарій подолання майнової нерівності, що передбачає чотири послідовні кроки: проведення прогресивної податкової політики; удосконалення системи соціальних трансфертів і запровадження базового доходу; інвестування в людський капітал та підтримку сталого підприємництва; здійснення інституційних реформ. Це дало змогу конкретизувати та поглибити інструментарій подолання майнової нерівності за кожним із визначених напрямів.

5. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Наукові результати, отримані здобувачем у процесі виконання дисертаційного дослідження, знайшли належне відображення в 11 наукових працях, у тому числі 5 статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, та 6 тезах доповідей, представлених у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 4,33 друк. арк., з яких 4,13 друк. арк. належать особисто автору.

Аналіз опублікованих праць свідчить про їх відповідність змісту дисертаційної роботи. У публікаціях послідовно висвітлено результати теоретичних досліджень, методичні розробки та практичні аспекти вирішення

поставлених у дисертації завдань. Основні наукові положення, що визначають новизну роботи, отримали належне висвітлення та були предметом фахового обговорення під час міжнародних і всеукраїнських наукових заходів.

З огляду на викладене можна зробити висновок, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані, а рівень їх висвітлення в наукових публікаціях відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність дисертаційного дослідження визначається можливістю використання запропонованих автором методичних підходів, аналітичних моделей та стратегічних рішень у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, наукових установ і закладів вищої освіти. Розроблені в роботі наукові результати орієнтовані на вдосконалення механізмів формування державної політики щодо зменшення майнової нерівності та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Практичний інтерес становлять запропонований інструментарій прогнозування майнової нерівності на основі моделі експоненціального згладжування Холта, матриця якісних детермінант кластеризації країн ОЕСР та України, а також інтегрований сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який може бути використаний при розробленні державних і регіональних програм соціально-економічного розвитку, стратегій повоєнного відновлення та реалізації Цілей сталого розвитку.

Важливою перевагою дисертації є її прикладна спрямованість. Результати дослідження впроваджено у практичну діяльність Кролевецької міської ради Конотопського району Сумської області, де їх використано для обґрунтування управлінських рішень у сфері стратегічного розвитку територіальної громади. Окремі положення роботи також застосовуються в освітньому процесі Київського національного університету технологій та дизайну під час викладання дисциплін економічного спрямування, що підтверджує їх практичну затребуваність.

Отже, одержані здобувачем результати мають вагоме прикладне значення, доведені до рівня практичних рекомендацій та можуть бути використані для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері подолання майнової нерівності, а також у науковій та освітній діяльності.

7. Аналіз структури та змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи є цілісною, внутрішньо узгодженою та побудована відповідно до логіки наукового дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Така побудова забезпечує послідовне розкриття теми дослідження та дає змогу повною мірою реалізувати поставлену мету й вирішити визначені автором наукові завдання.

У першому розділі сформовано теоретико-методологічне підґрунтя дослідження. Автором розкрито економічну сутність майнової нерівності, узагальнено сучасні наукові підходи до її трактування, здійснено бібліометричний аналіз наукових досліджень, визначено основні фактори виникнення нерівності та обґрунтовано їх взаємозв'язок із забезпеченням сталого розвитку.

Другий розділ присвячено розробленню та застосуванню методичного інструментарію оцінювання соціальних, економічних та інституційних чинників майнової нерівності. Використання сучасних методів економіко-математичного аналізу дозволило автору обґрунтувати закономірності формування нерівності, встановити характер взаємозв'язків між досліджуваними показниками та оцінити силу їх впливу.

У третьому розділі розроблено практичні підходи до подолання майнової нерівності, здійснено прогнозування її розвитку, проведено кластеризацію країн за відповідними показниками та запропоновано комплексний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який має практичне значення для формування державної політики у сфері сталого розвитку.

У цілому дисертація характеризується чіткою структурою, логічною послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем взаємозв'язку між окремими розділами. Висновки до розділів є змістовними, відповідають отриманим результатам, а загальні висновки узагальнюють основні положення

проведеного дослідження та повністю узгоджуються з його метою і поставленими завданнями.

8. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Під час аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача не встановлено обставин, які б свідчили про порушення принципів академічної доброчесності. Робота виконана із дотриманням вимог щодо належного використання результатів наукових досліджень інших авторів, а всі запозичені положення супроводжуються відповідними посиланнями на першоджерела.

Зміст дисертації свідчить про самостійний характер проведеного дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації, винесені на захист, є результатом особистої наукової роботи здобувача. У працях, підготовлених у співавторстві, чітко визначено особистий внесок автора.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що в роботі відсутні ознаки академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Отже, дисертаційна робота відповідає основним принципам академічної доброчесності та вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

9. Дискусійні положення та зауваження.

Попри загалом високу оцінку дисертаційної роботи, її наукову новизну та практичне значення, окремі положення дослідження можуть бути предметом наукової дискусії.

1. У дисертації комплексно досліджено економічну природу майнової нерівності та її взаємозв'язок із цілями сталого розвитку. Разом із тим автору доцільно було б більш детально розкрити відмінності між поняттями майнової, доходної та соціальної нерівності, а також показати особливості їх взаємного впливу в сучасних умовах розвитку економіки.

2. Заслуговує позитивної оцінки використання сучасного економіко-математичного інструментарію. Водночас доцільним було б доповнити результати аналізу оцінкою чутливості побудованих моделей до зміни ключових факторів, що дозволило б повніше обґрунтувати стійкість отриманих результатів.

3. Значну увагу автор приділив міжнародним порівнянням із використанням статистичних даних країн ОЕСР. Разом із тим окремий аналіз досвіду держав Центральної та Східної Європи, які мають близькі до України соціально-економічні умови розвитку, міг би зробити практичні рекомендації ще більш адресними.

4. Запропонований сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути» є цікавим та науково обґрунтованим. Разом із тим робота виграла б від більш детального визначення механізмів реалізації окремих запропонованих заходів із конкретизацією очікуваних результатів та часових горизонтів їх досягнення.

5. У роботі наведено прогнозування тенденцій майнової нерівності із застосуванням моделі Холта. Однак, корисним доповненням стало б порівняння отриманих прогнозів із результатами альтернативних моделей прогнозування, що дозволило б оцінити їх порівняльну точність.

6. Практична спрямованість дослідження не викликає сумнівів, однак окремі рекомендації щодо вдосконалення державної політики могли б бути підсилені розрахунками можливого соціально-економічного ефекту від їх реалізації або оцінкою необхідних ресурсів для впровадження.

7. У дисертації основну увагу зосереджено на аналізі економічних та інституційних чинників майнової нерівності. Водночас перспективним напрямом подальших досліджень могло б стати більш глибоке врахування впливу сучасних викликів, зокрема цифрової трансформації економіки, воєнних ризиків та повоєнного відновлення України, на процеси формування та подолання майнової нерівності.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, переважно стосуються окремих аспектів розвитку проведеного дослідження і не знижують його загальної наукової та практичної цінності. Вони не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи та не змінюють висновку про її відповідність встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

Загальний висновок

Дисертаційна робота Віжуткіна Андрія Геннадійовича на тему «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому на належному теоретичному та методичному рівнях розв'язано актуальне наукове завдання, пов'язане з удосконаленням організаційно-економічного забезпечення процесів подолання майнової нерівності в контексті реалізації принципів сталого розвитку.

Результати, отримані здобувачем, мають наукову новизну, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та становлять практичний інтерес для органів державної влади, місцевого самоврядування, наукових установ і закладів вищої освіти. Автором повною мірою досягнуто поставленої мети, вирішено визначені дослідницькі завдання, а сформульовані висновки є логічним підсумком проведеного дослідження, ґрунтуються на результатах виконаного аналізу та відповідають змісту дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації пройшли належну наукову апробацію, знайшли відображення у фахових наукових публікаціях та матеріалах науково-практичних конференцій. Практична значущість одержаних результатів підтверджується їх використанням у діяльності органу місцевого самоврядування та впровадженням в освітній процес закладу вищої освіти.

Проведений аналіз змісту дисертації свідчить про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. Робота оформлена відповідно до чинних нормативних вимог, а висловлені у відгуку зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують наукової цінності дослідження та не впливають на його загальну позитивну оцінку.

За рівнем актуальності, наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів, ступенем їх обґрунтованості й апробації дисертаційна робота Віжуткіна Андрія Геннадійовича на тему «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор Віжуткін Андрій Геннадійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
завідувачка кафедри трудових
ресурсів і підприємництва
Навчально-наукового інституту
економіки та менеджменту
Національного університету водного
господарства та природокористування

Галина МІЩУК

